

Karel Jaromír Erben

(1811 – 1870)

rozbor díla **Kytice**

Specifické umělecké prvky

KOMPOZOVANOST (pozn.: nezařazujeme báseň Lilie, protože ta byla do sbírky přidána až později)

První a poslední báseň – **návaznost na lidovou poezii**

Kytice

*Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;
a prostý kvítek, v něm majíc útěchu,
mateří douškou nazvaly.*

Věštkyňě

*Tu přijde kníže ve zlatě a nachu,
aby zaplatil starý dluh,
a vyndá na svět ze smetí a prachu
Přemyslův zavržený pluh.*

Druhá a předposlední báseň – **porušení základního etického vztahu matka–dítě**

Poklad

*A když zlato matka nese,
dítě se tu na ni třese,
třese a žalostně pláče
„Mama, mama! Ach ach, mama!“
chytajíc ji ručičkama.
„Mlč synáčku, mlč hochu!
Počkej jenom ještě trochu.*

Dceřina kletba

*„Kletbu zůstavuji tobě,
matko má,
kletbu zůstavuji tobě,
bys nenašla místa v hrobě
žes mi zvuči dávala!“*

Třetí a třetí báseň odzadu – **přeměny člověka**

Svatební košile

*Ach můj milý! Ach pro nebe!
Tu dobu myslím na tebe;
na tě jsem vždycky myslila,
za tě se právě modlila*

*„Ó, nech mě již! Ó nech mě tak!
Divý a hrozný je tvůj zrak;
tvůj dech otravný jako jed,
a tvoje srdce tvrdý led!“*

Vrba

*„Ve dne s tebou žila v domě,
v noci duše její v stromě.“*

*„Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou;*

*žluté proutí roste na ní:
s tou je duše tvój paní!“*

Čtvrtá a čtvrtá báseň odzadu – nadpřirozené bytosti

Polednice

*„Pojď si proň ty Polednice,
pojď, vem si ho zlostníka!“
a hle, tu kdos u světlice
dvěře zlehka odmyká.*

Vodník

*Na topole pod jezerem
seděl Vodník pod večerem:
„Sviť měsíčku, sviť,
Ať mi šije nit.“*

Pátá a pátá báseň odzadu – vina, její vykoupení a pokání

Zlatý kolovrat

*„Vrrr – zlou to předeš nit!
Chtěla jsi krále ošidit:
pravou nevěstu jsi zabila,
a sama ses jí učinila -
vrrr – zlá to nit!“*

*A což ta matka babice?
A což ta dcera hadice? -
Hoj! Vijí čtyři vlci v lese,
každý po jedné noze nese
ze dvou ženských těl.*

Záhořovo lože

*„Kterak mám se káti? Viz tu na mé holi
ty řady vrubův: co jich tu jest koli -
spočti je, můžeš-li – ta známka každá,
každý den vroubek, je jedna vražda!“*

*A Záhoř klečí, klečí neustále;
klečí ve dne, v noci – nepije, nejí;
vzdychaje božího prosí smilování.*

*Zároveň i stařec na zem mrtev klesá -
pouť jeho pozemská již dokonána!*

*Leč nad hlavou jeho té samé chvíle
vznášejí se dvě holubice bílé.*

Dvě prostřední básně – láska a smrt

Štědrý den

*Tu prý dívce v půlnoci,
při luně pochodni,
souzený se zjeví hoch
ve hladině vodní.*

*Něco se černá mezi bílými -
však mi se rozednívá již -
jsou to družičky a mezi nimi -
pro boha! Rakev – černý kříž!“*

Holoubek

*Okolo hřbitova
cesta úvozová
šla tudy, plakala
mladá, hezká vdova.*

*Plakala, želela
pro svého manžela:
neb tudy naposled
jej doprovázela.*

ETIČNOST Například ve vztahu matka – dítě

Vodník

*„Pojď již domů, ženo moje!
Dítě pláče, dej mu pít!“*

*Něco padlo – pode dveřmi
mok se jeví – krvavý.*

DĚJOVÁ ZKRATKA Například použití sloves
namísto citoslovcí

Zlatý kolovrat

*A před chalupou z koně hop,
a na chalupu klop, klop, klop!*

Polednice

*Tu slyš: jedna – druhá – třetí -
poledne zvon udeří;
klika cvakla, dvěře letí -
táta vchází do dveří.*

ZKRATKOVITOST DIALOGŮ

Vodník

*Ráno, raničko panna vstala,
prádlo i v uzel uvázala:
„Půjdu, matičko, k jezeru,
šátečky sobě vyperu.“*

*„Ach, nechod', nechod' na jezero,
zůstaň dnes doma, moje dcero!
Já měla zlý té noci sen:
nechod' dceruško vodě ven.“*

ZVUKOMALBA

Zlatý kolovrat

*A před chalupou z koně hop!
a na chalupu klop, klop, klop!*

Vodník

*Vyvalily se vlny z zdola,
roztáhnuly se v širá kola.
A na topole podél skal
zelený mužík zatleskal.*

Vysvětlení pojmů

Etičnost

Baladické děje všech básní Kytice se rozvíjí z konfliktů, v nichž se člověk střetává s nadpřirozenými mocnostmi a silami. Toto střetnutí je vyprovokováno hrdinovým činem, který – ať již pramení z dobré vůle nebo zloby – je v rozporu s tím, co je obvyklé nebo přirozené.

*Matka pro bohatství zapomene na dítě – Poklad
Dcera nedbá matčina příkazu a jde k jezeru, které ji láká – Vodník*

Dějovým rozvíjením konfliktu a jeho vyústěním se potom vyjevuje platnost mravního řádu, který je ustanoven lidské společnosti a nemůže být bez trestu porušován:

*matka se nesmí zříkat dítěte ani ve chvíli rozčilení – Polednice
ani pro lásku k rodičům – Vodník
ani pro touhu po bohatství – Poklad*

Povinnost k životu je závaznější:

než touha po mrtvém milenci – Svatební košile
cesta za milostným štěstím – Holoubek
nebo za slávou a přepychem – Zlatý kolovrat

Hrdinovým činem se také ukazuje síla osudového údělu, proti němuž je lidská síla nicotně bezmocná.

Komponovanost

Erben přichází s novým osovým řazením balad, kde zrcadlově protilehlé básně mají společné atributy. Říkáme, že měl již předem promyšlenou kompozici svého díla.

Informační zdroje

Vodička, F.; kol.: Svět literatury I. Fortuna. Praha 1995.

Prokop, V.: Literatura 19. a počátku 20. stol (od romantiků po buřiče). O.K. - Soft Sokolov, 2002.

Autor: Alice Fišerová, 18. 11. 2005